

Opublikowano na *Kultura* (<https://kultura.gliwice.eu>)

[Strona główna](#) > [Miasto](#) > Dzieje miasta

Dzieje miasta

Dzieje miasta

Dodano: 09.06.2010 / [pdf](#) ^[1]

Osadnictwo w rejonie Gliwic pojawiło się już w schyłkowym paleolicie (ok. 9-8 tys. l. p.n.e.), o czym świadczą m.in. wykopaliska w Ligocie Zaburskiej, Sośnicy, Szobiszowicach, Wójtowej Wsi i Dzierżnie, ale udokumentowane dzieje miasta i osad, które obecnie znajdują się w jego obrębie, zaczynają się w XIII w. Wówczas też w miejscu dzisiejszych Gliwic funkcjonowała osada handlowa na szlaku Wrocław-Kraków, która przed 1276 r. otrzymała od księcia opolskiego Władysława prawa miejskie.

Oprócz handlu, gliwiczanie zajmowali się rzemiosłem, m.in. produkcją i sprzedażą piwa oraz chmielu. Średniowieczne miasto otoczone było wałami ziemnymi, okolonymi fosą, zasilaną z rzeki Ostropki. Ich dawny przebieg wyznaczają dzisiejsze ulice Dolnych i Górnych Wałów. Około 1431 r. zbudowano mury obronne z dwiema bramami: Bytomską (Białą) i Raciborską (Czarną). Gliwice z okolicą od 1281 r. stanowiły część piastowskiego Księstwa Bytomskiego, a w l. 1322-1342 nawet stolicę udzielnego Księstwa Gliwickiego, rządzonego przez księcia Ziemowita (Siemowita).

Po śmierci ostatniego Piasta bytomskiego w 1354 r. Księstwo Bytomskie, a wraz z nim także Gliwice, podzielono między książąt cieszyńskich i oleśnickich.

W l. 1429-1431 miasto na krótko było siedzibą oddziału husytów, dowodzonego przez Michała Korybutowicza. Od 1526 r., wraz z całym Śląskiem, Gliwice znalazły się pod cesarskim berłem Habsburgów. W roku 1558 cesarz Ferdynand przekazał je wraz z dobrami zamkowymi w dzierżawę Fryderykowi von Zettritz (Cetryczowi). Niedługo potem, w czasie wojny trzydziestoletniej, Gliwice kilkakrotnie były oblegane i zdobywane (m.in. w 1623 r. złupili je lisowczycy, 1626 r. miasto

obroniło się przed duńskimi wojskami Ernesta Mansfelda, ale w 1645 r. zdobyły je wojska szwedzkie gen. Torstenson). W 1683 r. na krótko zatrzymał się w Gliwicach, w drodze pod Wiedeń król Jan III Sobieski.

W XVII i XVIII w. z miasta typowo handlowo-rzemieślniczego, żyjącego z produkcji i handlu piwem, Gliwice stały się ośrodkiem sukiennictwa, które upadło po wojnach śląskich między Prusami a Austrią. W wyniku tych wojen Gliwice z większą częścią Górnego Śląska w 1741 r. zostały włączone do Królestwa Prus, do utworzonego powiatu toszecko-gliwickiego. Od końca XVIII w. zaczął się w Gliwicach rozwijać przemysł. W owym czasie dyrektorem Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu był hr. Fryderyk Wilhelm Reden (1752-1815), nazywany „ojcem górnośląskiego przemysłu”. Z jego inicjatywy uruchomiono Hutę Gliwicką (a właściwie – Królewską Odlewnię Żeliwa – Königliche Eisengießerei in Gleiwitz), powiązaną ściśle z królewską Kopalnią Węgla „Królowa Luiza” w Zabrze oraz Kanałem Kłodnickim jako drogą transportu surowców i produktów.

Po doprowadzeniu do miasta Kolei Górnośląskiej, w 1845 r. w Gliwicach zaczęły powstawać kolejne zakłady hutnicze, mechaniczne, maszynowe i chemiczne. W 1848 r. wrocławska rodzina kupiecka Caro rozpoczęła w Łabędach budowę Huty „Hermina”, a dwadzieścia lat później Salomon Huldshinsky zbudował w Gliwicach walcownię rur. W 1852 r. Wilhelm Hagenscheidt zbudował Fabrykę Drutu i Gwoździ, działały fabryki kotłów „Leinveber und Co.” i „Oberschlesische Kesselwerke B. Meyer”, fabryka maszyn Adolfa Henniga, huta szkła w Nowej Wsi, zakłady chemiczne „Gleiwitzer Chemischeabrik Dr. Hiller”, zakłady szamotowe „Stettiner Chamotte Fabrik AG”, liczne cegielnie, tartaki, młyny, zakłady przemysłu spożywczego. W 1901 założono kopalnię „Gliwice” (pierwsze wydobyte w 1913 r.), a w 1917 r. wydobyto pierwszą tonę węgla w Kopalni „Sośnica”.

Równocześnie miasto zaczęło się rozwijać cywilizacyjnie. Na początku XIX w. zasypano fosy, zniwelowano wały miejskie i wyburzono mury obronne. Powstały nowe ulice i kwartały zabudowy a północ i zachód od średniowiecznego centrum. W 1816 r. założono w Gliwicach pierwsze gimnazjum i liczne szkoły powszechne. W 1826 r. otwarto pierwszą drukarnię, później bank (1851) oraz gazownię (1854). W 1894 r. Gliwice (wraz z Bytomiem) jako pierwsze na Górnym Śląsku otrzymały kolej miejską – tramwaje (początkowo trakcji parowej, a od 1898 r. – elektryczne). W związku z postępującą po roku 1897 r. (otwarcie elektrowni w Zabrzu) elektryfikacją przemysłowej części Górnego Śląska, w Gliwicach w 1897 r. założono spółkę OEW (Oberschlesische Elektrizitäts Werke). W 1901 r. doprowadzono do miasta wodę z ujęcia Zawada, a w 1906 r. założono

kanalizację. Pod koniec XIX w. w Gliwicach działało kilka banków. W mieście intensywnie toczyło się życie społeczno-kulturalne. Równolegle działały stowarzyszenia niemieckie (Filomatów 1866, loża masońska 1887, Górnośląskie Towarzystwo Muzealne 1905) i polskie (Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Towarzystwo Św. Alojzego 1896, Towarzystwo Polskie „Harmonia” 1898), wychodziła prasa niemiecka (przede wszystkim „Der Oberschlesische Wanderer” od 1828, „Die Gegenwart” od 1848, „Die Oberschlesische Volksstimme” od 1875) i polska („Opiekun Katolicki” od 1898, „Głos Śląski” od 1903). W 1899 r. założono Teatr Miejski „Victoria”, a w 1905 r. – muzeum. Po plebiscycie i podziale Górnego Śląska w 1922 r. miasto pozostało w granicach Niemiec.

Pod koniec lat 20. XX w. pojawiła się koncepcja utworzenia górnośląskiego Trójmiasta, obejmującego Bytom, Gliwice i Zabrze, jednak z powodu światowego kryzysu gospodarczego nie doszło do jej realizacji. Mimo kryzysu, w latach trzydziestych Gliwice rozwinęły się na niespotykaną dotychczas skalę. Budowa portu lotniczego, modernizacja i przebudowa węzła kolejowego, podjęta budowa Kanału Gliwickiego i autostrady, zmieniła wizerunek miasta.

W przededniu wybuchu II wojny światowej grupa funkcjonariuszy specjalnego oddziału SS pod dowództwem por. Naujocksa, udająca powstańców śląskich, opanowała zespół nadawczy radiostacji gliwickiej przy ul. Tarnogórskiej. Akt ten miał stanowić jeden z pretekstów uzasadniających wywołanie przez Hitlera II wojny światowej i do historii najnowszej przeszedł jako tzw. „prowokacja gliwicka”. W czasie II wojny światowej cała gospodarka nastawiona była na produkcję wojskową. Mężczyzn powołano do wojska, dlatego przy każdej większej fabryce istniały obozy pracy, a w mieście i okolicy działały 4 filie obozu Auschwitz III Monowice. Trzeba też nadmienić, że już w 1939 r. utworzono w pobliskich Nieborowicach obóz przejściowy dla aresztowanych żołnierzy polskich, powstańców śląskich i działaczy polskich organizacji. Wojska radzieckie zdobyły miasto 24.01.1945 r., a po konferencji poczdamskiej znalazło się ono w granicach Polski.

Współczesne Gliwice są jednym z najprężniej rozwijających się ośrodków konurbacji górnośląskiej, śląskim „technopolis” (od 2005 r. Gliwice są członkiem World Technopolis Association, organizacji skupiającej miasta stawiające na rozwój nowych technologii, z prężnym ośrodkiem akademickim i naukowym. Rozwój miasta oparty jest na nowych technologiach (I3D, Flytronic), przemyśle motoryzacyjnym (zakłady General Motors) oraz logistyce (Segro Business Park Gliwice, Tulipan Park Gliwice, Diamond Business Park Gliwice i Panattoni Park Gliwice). Od 1945 r. Gliwice są też ważnym ośrodkiem naukowym, którego

wizytówką jest Politechnika Śląska, jedna z największych w Polsce uczelni technicznych. W mieście działają ponadto Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości oraz Kolegium Nauczycielskie, a także liczne instytuty branżowe, placówki badawcze PAN (Instytut Informatyki Teoretycznej i Stosowanej PAN, Instytut Inżynierii Chemicznej oraz Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych).

Edward Wieczorek

Tagi:

historia [2]

© 2017 UM Gliwice - Wszelkie prawa zastrzeżone

Miejski Serwis Internetowy Gliwice ISSN 1734-5480 Projekt i realizacja:

Źródłowy URL: <https://kultura.gliwice.eu/miasto/o-gliwicach/dzieje-miasta>